

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова

Л. Ю. ВДОВИЧЕНКО

**МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
для практичних занять з навчальної дисципліни
"ПОЛІТИЧНА ЕКОНОМІЯ"**

Рекомендовано Методичною радою НУК

Миколаїв • НУК • 2018

УДК 330.101:378.147(076)

В25

Автор Л. Ю. Вдовиченко, канд. екон. наук, доцент

Рецензент Г. В. Єфімова, д-р екон. наук, професор

Вдовиченко Л. Ю.

В25 Методичні вказівки для практичних занять з навчальної дисципліни "Політична економія" / Л. Ю. Вдовиченко. – Миколаїв : НУК, 2018. – 48 с.

Наведено тематику, плани практичних занять, критерії та шкалу оцінювання роботи студентів на практичних заняттях, а також список рекомендованої літератури з навчальної дисципліни "Політична економія".

Призначено для підготовки до практичних занять з навчальної дисципліни "Політична економія" студентів економічних спеціальностей денної форми навчання за напрямками: 051 – Економіка; 071 – Облік і оподаткування; 072 – Фінанси, банківська справа та страхування; 076 – Підприємництво, торгівля та біржова діяльність.

УДК 330.101:378.147(076)

© Вдовиченко Л. Ю., 2018

© Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова, 2018

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
1. ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ	6
2. ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ	8
3. КРИТЕРІЇ ТА ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ	41
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	43

ПЕРЕДМОВА

Політична економія – базова дисципліна навчального плану підготовки бакалаврів з економічних спеціальностей. Вона розпочинає цикл теоретико-економічних дисциплін, які закладають основи світогляду та професійної культури фахівців з економіки. Політична економія розкриває найбільш глибокі, основоположні відносини між людьми в кожній економічній системі, відкриває закони її розвитку, обґрунтовує базові економічні категорії, тому вона є методологічною основою, фундаментом всіх інших економічних наук.

Метою навчальної дисципліни "Політична економія" є формування знань про економічну систему суспільства, закони її функціонування та розвитку для розуміння чинників зародження, утвердження і напрямів удосконалення сучасного соціально-економічного ладу, його спроможності задовольнити потреби людей.

Основними завданнями цієї навчальної дисципліни є:

- формування на методологічних засадах цивілізаційної теорії розвитку суспільного виробництва – продуктивних сил та економічних відносин, певного типу економічного мислення, психології та світогляду студентів;
- забезпечення засвоєння студентами знань та методів цивілізаційного і діалектичного аналізу економічного життя суспільства.

Предметом навчальної дисципліни "Політична економія" є економічні відносини та економічні закони суспільного виробництва, становлення й еволюції економічних систем.

У результаті вивчення цієї дисципліни студент повинен **знати:**

- базові категорії та поняття політичної економії;
- основні положення політекономічних теорій, на які спирається сучасна економічна наука і господарська практика;

- закони функціонування суспільного виробництва та особливості їх прояву в різних типах економічних систем;

уміти:

- застосовувати набуті теоретичні знання для аналізу економічних відносин між людьми в процесі господарської діяльності у різних типах економічних систем;

- виконувати економічні розрахунки, пов'язані з визначенням параметрів та ефективності функціонування економічних суб'єктів на різних рівнях суспільного виробництва.

Пропоновані методичні вказівки допоможуть студентам зорієнтуватись при підготовці до практичних занять з навчальної дисципліни "Політична економія" у відповідності до вимог Європейської кредитно-трансферної системи.

1. ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	2	3
1-й семестр		
Змістовий модуль 1		
Загальні засади теорії економічного розвитку суспільства		
1	Предмет і методи політичної економії	2
2	Виробництво матеріальних благ і послуг. Продукт і характер праці	2
3	Економічні потреби та економічні інтереси суспільства	2
4	Соціально-економічний устрій суспільства. Економічна система та закони її розвитку	2
5	Відносини власності	2
6	Товарна форма організації суспільного виробництва	2
7	Теорія грошей і грошового обігу	2
Змістовий модуль 2		
Теоретичні основи ринкової економіки		
8	Капітал: процес виробництва і нагромадження. Наймана праця і заробітна плата	4
9	Домогосподарство в системі економічних відносин	2
10	Ринок, його суть і функції. Моделі ринку. Конкуренція і ціноутворення	4
11	Підприємство як товаровиробник	2
12	Підприємництво у ринковій економіці	2
13	Витрати виробництва і прибуток	2
	Разом за 1-й семестр	30

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
2-й семестр		
Змістовий модуль 3		
Форми прибутку, процент і рента. Суспільне відтворення		
14	Галузеві особливості виробництва і функціонування капіталу. Форми прибутку, процент і рента	4
15	Суспільне відтворення. Суспільний продукт і його основні форми	4
16	Економічний розвиток, зайнятість, відтворення робочої сили та їх регулювання державою	2
17	Економіка невизначеності, ризику і страхування	2
18	Фінансово-кредитна система	4
Змістовий модуль 4		
Господарський механізм. Сучасні економічні системи		
19	Господарський механізм у системі суспільного відтворення. Держава та її економічні функції	4
20	Сучасні економічні системи	4
21	Теоретичні аспекти ринкової трансформації економіки України	2
22	Суть і структура світового господарства. Форми міжнародних економічних відносин	2
23	Економічні аспекти глобальних проблем та їх вплив на економічний розвиток України	2
	Разом за 2-й семестр	30
	Разом	60

2. ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

1-й семестр

Змістовий модуль 1. Загальні засади теорії економічного розвитку суспільства

Практичне заняття 1 (П1).

Предмет і метод політичної економії (2 години)

Ключові слова: *економіка, меркантилізм, фізіократи, англійська класична політична економія, марксизм, предмет політичної економії, метод політичної економії, діалектичний метод, метод наукової абстракції, метод аналізу, метод синтезу, функції політичної економії, економічні категорії, економічні закони.*

1. Предмет політичної економії:

- визначення предмета політичної економії;
- закони і категорії політичної економії;
- зародження і розвиток політичної економії, її напрями

та школи.

2. Методи політичної економії та її функції:

- загальні методи пізнання;
- спеціальні (конкретні) методи пізнання;
- функції політичної економії.

3. Позитивна і нормативна політична економія.

Контрольні питання

1. Дайте визначення предмета політичної економії.

2. Перелічіть науки, які поряд з політекономією вивчають економічне життя суспільства.

3. Покажіть різницю між абстрактним і дедуктивним методами пізнання. Чи є у них спільні риси?

4. Запишіть у конспект найвидатніших економістів і спробуйте обґрунтувати їхній персональний внесок у розвиток політичної економії як науки.

5. Поясніть, для чого політична економія вивчає економічні закони.

6. Обґрунтуйте різницю між законами природи та економічними законами. Наведіть приклади постійних економічних законів і таких, які мають більш-менш тимчасовий, мінущий характер.

7. Випишіть кілька прикладів, які містять у собі те, чому вас насамперед навчить політична економія. Збережіть ці записи, щоб наприкінці навчального року ви могли їх проглянути і зіставити ваші припущення з тим, чого, як вам здається, ви справді досягли.

8. Вивчаючи цю тему, подумайте, яка з функцій політичної економії є, на ваш погляд, ключовою. Чи матиме, наприклад, значення для вас практична функція політичної економії?

9. Перевірте, як ви засвоїли такі терміни і категорії:

• відмінності політичної економії від інших суспільних наук;

- наукова абстракція та економічний закон;
- економічне життя та економічна теорія;
- пізнання й експеримент;
- політична економія та економічна політика;
- економічна категорія та економічний закон.

10. Підготуйте для презентації на практичному занятті реферат за однією з наведених нижче тем:

1) Політична економія як наука: виникнення та етапи розвитку.

2) Проблеми предмета політичної економії в працях українських економістів.

Практичне заняття 2 (П2).
Виробництво матеріальних благ і послуг.
Продукт і характер праці (2 години)

Ключові слова: *виробництво, праця, робоча сила, предмети праці, засоби праці, засоби виробництва, суспільний характер виробництва, мета виробництва, суспільне виробництво.*

1. Матеріальне виробництво.
2. Елементи процесу виробництва.
3. Продуктивні сили суспільства.
4. Продукт виробництва та стадії руху суспільного продукту.

Контрольні запитання

1. Які чинники впливають на розвиток продуктивних сил?
2. Чим відрізняється проста праця від складної?
3. Перелічіть форми суспільного продукту.
4. Підготуйте для презентації на практичному занятті реферат за темою "Межа виробничих можливостей національної економіки".

Практичне заняття 3 (П3).
Економічні потреби та економічні інтереси суспільства
(2 години)

Ключові слова: *економічні потреби, економічні інтереси, закон зростання потреб, рідкість ресурсів.*

1. Суть потреб та їх класифікація.
2. Поняття "ресурси" та їх класифікація.
3. Економічні інтереси: суть і класифікація.
4. Підготуйте для презентації на практичному занятті реферат за однією з наведених нижче тем:

1) Економічні потреби суспільства, їх суть та структура.
Закон зростання потреб.

2) Економічні інтереси: суть, структура, суперечності.

Практичне заняття 4 (П4).

Соціально-економічний устрій суспільства.

Економічна система та закони її розвитку (2 години)

Ключові слова: *економічна система, продуктивні сили суспільства, техніко-економічні відносини, суспільний поділ праці, технологічний спосіб виробництва, проста кооперація, мануфактура, фабрика, суспільний спосіб виробництва, суспільно-економічна формація, виробничі відносини, закон адекватності.*

1. Сутність і основні структурні елементи економічної системи. Класифікація економічних систем та її критерії.

2. Продуктивні сили як матеріальна основа економічної системи:

- сутність продуктивних сил;
- структура продуктивних сил;
- суспільний поділ праці;
- продуктивність праці.

3. Економічні відносини як соціальна форма і спосіб організації економічної системи:

- сутність економічних відносин;
- виробничі відносини і спосіб виробництва;
- техніко-економічні, організаційно-економічні та соціально-економічні відносини.

4. Типи економічних систем. Класифікація типів економічних систем та її критерії:

- формаційний підхід і класифікація типів економічних систем;
- цивілізаційний підхід до класифікації економічних систем за типами.

5. Загальний економічний закон розвитку економіки.

Контрольні питання

1. Чому потрібно класифікувати економічні системи? До якого типу належить економічна система України з погляду технологічного розвитку? Обґрунтуйте свою думку.

2. Чому продуктивні сили є серцевиною економічної системи? Чи можна сучасні продуктивні сили розглядати водночас як природні і суспільні продуктивні сили? Обґрунтуйте відповідь на запитання.

3. В яких формах виступають сучасні продуктивні сили? Розгляньте особливості та взаємозв'язок між формами сучасних продуктивних сил.

4. Що являє собою категорія "економічна формація"? Які економічні формації ви знаєте і можете охарактеризувати?

5. Який економічний закон називають загальним законом розвитку економіки? На яких підставах політекономія його називає загальним економічним законом відповідності (адекватності)? Обґрунтуйте відповідь.

6. Підготуйте для презентації на практичному занятті реферат за однією з названих нижче тем:

1) Економічна система суспільства.

2) Цивілізаційний підхід до періодизації суспільного розвитку: сутність, особливості, характеристика.

3) Організаційно-економічні відносини та їх місце в економічних відносинах.

Практичне заняття 5 (П5). Відносини власності (2 години)

Ключові слова: *економічна власність, юридична власність, об'єкти власності, суспільна власність, приватна власність, роздержавлення, приватизація, націоналізація, реприватизація.*

1. Власність як економічна категорія:
 - власність як відношення;
 - суб'єкти та об'єкти власності;
 - ознаки власності.
2. Роздержавлення та приватизація власності.

Контрольні питання

1. Поясніть, у чому полягає різниця у вивченні проблем власності в економічних та юридичних науках.
2. Що таке суб'єкт і об'єкт власності?
3. Назвіть суб'єкти і об'єкти державної власності.
4. Розкрийте зміст поняття "право власності".
5. Що є первинним у взаємовідносинах: власність як економічна чи юридична категорія?
6. Підготуйте для презентації на практичному занятті реферат за однією з названих нижче тем:
 - 1) Зарубіжний та вітчизняний досвід приватизації.
 - 2) Трансформація форм власності в економіці України.

Практичне заняття 6 (П6).

Товарна форма організації суспільного виробництва (2 години)

Ключові слова: *натуральне виробництво, товарне виробництво, безпосередньо суспільне виробництво, товар, споживча вартість, вартість, мінова вартість, продуктивність праці, інтенсивність праці, складна праця, конкретна праця, абстрактна праця, просте товарне виробництво, розвинене товарне виробництво, закон вартості.*

1. Натуральна форма організації виробництва:
 - сутність і риси натурального виробництва;
 - домашня промисловість;
 - історичне значення натурального господарства.

2. Товарна форма організації суспільного виробництва:

- виникнення товарного виробництва і його сутність;
- основні риси товарного виробництва;
- суб'єкти та об'єкти товарних відносин;
- товар і його властивості.

3. Вартість і ціна: альтернативні теорії:

- теорія трудової вартості;
- суб'єктивно-психологічна теорія вартості (цінності);
- неокласична теорія вартості. Загальний закон вартості.

4. Проста і розвинена форми товарного виробництва:

- проста форма товарного виробництва;
- розвинена форма товарного виробництва;
- закони товарного виробництва.

Контрольні питання

1. У чому полягає історичне значення натурального (замкнутого) господарства? Підготуйте аргументовану відповідь на таке запитання: чи може суспільне виробництво у майбутньому, тобто на базі високорозвинутих продуктивних сил, знову перейти на натуральну форму організації виробництва товарів і послуг?

2. Що виникло раніше: поділ праці чи товарне виробництво? Обґрунтуйте відповідь. Назвіть етапи становлення і розвитку суспільного поділу праці.

3. Хто, на ваш погляд, є головним суб'єктом товарних відносин, його творцем?

4. Розглядаючи властивості товару, обміркуйте відповідь на запитання: яка з цих властивостей є провідною і чому саме?

5. Вивчаючи категорію вартості за різними джерелами, обґрунтуйте ваше ставлення до визначення: "Цінність речі вимірюється величиною граничної корисності цієї речі".

6. Назвіть економічні відносини, які існують у суспільстві, що виробляє товари.

7. Підготуйте для презентації на практичному занятті реферат за однією з названих нижче тем:

- 1) Роль суспільного поділу праці у розвитку товарного виробництва і товарного обміну.
- 2) Основні властивості товару та їх співвідношення.
- 3) Суб'єкти товарних відносин та їх еволюція.

Практичне заняття 7 (П7).

Теорія грошей і грошового обігу (2 години)

Ключові слова: *гроші, грошова маса, грошовий агрегат, закон грошового обігу, інфляція.*

1. Гроші: сутність та функції:

- становлення та еволюція грошових відносин;
- сутність грошей;
- функції грошей;
- концепції грошей.

2. Закони грошового обігу та інфляція.

Контрольні питання

1. Охарактеризуйте основні теорії виникнення грошей.
2. У чому полягає суть грошей?
3. Розкрийте співвідношення основних функцій грошей.
4. Що таке грошова маса? Назвіть її показники.
5. Сформулюйте закони обігу грошей.
6. Які причини інфляції?
7. Перелічить основні наслідки та шляхи подолання інфляції.
8. Підготуйте для презентації на практичному занятті реферат за темою "Теорії походження та природи грошей".

Змістовий модуль 2. Теоретичні основи ринкової економіки

Практичне заняття 8 (П8).

Капітал: процес виробництва і нагромадження.

Наймана праця і заробітна плата (4 години)

Ключові слова: *капітал, первісне нагромадження капіталу, постійний капітал, змінний капітал, додаткова вартість, нагромадження капіталу, концентрація капіталу, централізація капіталу, органічна будова капіталу, вартість робочої сили, заробітна плата, мінімальна заробітна плата, номінальна заробітна плата, реальна заробітна плата.*

П8.1 (2 години):

1. Капітал як економічна категорія:
 - перетворення грошей у капітал. Загальна формула руху капіталу;
 - первісне нагромадження капіталу;
 - сутність категорії капітал: різні підходи у трактуванні.
2. Капітал і праця:
 - наймана праця і робоча сила як товар;
 - властивості товару, робоча сила.

Контрольні питання

1. Чому політична економія розглядає капітал як суспільно-економічну категорію? Дайте основні визначення сутності капіталу.
2. Чому існує наймана робоча сила? Визначте властивості робочої сили як товару.
3. Підготуйте для презентації на практичному занятті реферат за темою "Процес формування категорій капіталу і найманої праці в Україні".

П8.2 (2 години):

Винагорода за працю в ринковій економіці і заробітна плата:

- заробітна плата: неокласичний і марксистський підходи.

Вартість робочої сили;

- форми і системи заробітної плати;
- продуктивність праці і заробітна плата.

Контрольні питання

1. Поясніть, чому середня заробітна плата в Україні нижча, ніж, наприклад, у США. Який найважливіший чинник визначає закономірне підвищення заробітної плати протягом тривалого періоду?

2. Які чинники впливають на відмінності в рівнях заробітної плати між галузями та індивідами?

3. Підготуйте для презентації на практичному занятті реферат за однією з тем:

- 1) Еволюція форм і систем заробітної плати.
- 2) Мінімальна заробітна плата та її динаміка в Україні.

Практичне заняття 9 (П9).

**Домогосподарство в системі економічних відносин
(2 години)**

Ключові слова: домогосподарство, доходи домогосподарства, витрати домогосподарства.

1. Сутність домогосподарства і його сектор.
2. Доходи та витрати домогосподарства.
3. Місце домогосподарства у кругообігу продуктів, ресурсів і доходу.

Контрольні питання

1. Розкрийте двоїсту роль домогосподарства в економіці.
2. З чого складаються доходи домогосподарства?

3. Поясніть місце домогосподарства у кругообігу продуктів, ресурсів і доходу.

4. Підготуйте для презентації на практичному занятті реферат за темою "Домогосподарства як постачальники ресурсів".

Практичне заняття 10 (П10).

Ринок, його суть і функції. Моделі ринку.

Конкуренція і ціноутворення (4 години)

Ключові слова: *ринок, вільний ринок, монополізований ринок, регульований ринок, ринкова інфраструктура, попит, пропозиція, конкуренція, олігополія, монополія, природна монополія, картель, синдикат, трест, концерн.*

П10.1 (2 години):

1. Ринкові відносини, їх об'єкти і суб'єкти:

- інституціональні основи ринкової економіки;
- ринкові відносини, їх суб'єкти та об'єкти.

2. Ринок і його сутність. Попит і пропозиція:

- ринок і його сутність;
- попит і пропозиція, чинники, що на них впливають.

Рівноважна ціна;

- функції ринку.

Контрольні питання

1. Поясніть, чому і яким чином ринкова система забезпечує координуючі та організаційні механізми, що виключають хаос у ринковій економіці.

2. Напишіть трактування ринку. Обґрунтуйте своє розуміння ринку.

3. Поясніть закон попиту. Чому крива попиту є спадною? Які чинники попиту?

4. Поясніть закон пропозиції. Чому крива пропозиції є висхідною? Які чинники пропозиції? У який бік – збільшення чи зменшення – пропозиція переміщує криву S ?

5. За допомогою графіка рівноваги попиту і пропозиції поясніть: 1) сутність рівноважної ціни; 2) ринкову рівновагу; 3) ринковий механізм.

6. Підготуйте для презентації на практичному занятті реферат за однією із запропонованих тем:

- 1) Ринкова система та її основні складові.
- 2) Попит і пропозиція в умовах конкурентної економіки.

П10.2 (2 години):

1. Еластичність попиту і пропозиції на індивідуальних ринках:
 - еластичність попиту;
 - еластичність пропозиції;
 - еластичність і дохід товаровиробника.
2. Конкуренція і моделі ринків:
 - конкуренція, її сутність і функції;
 - форми конкуренції і моделі ринків.

Контрольні питання

1. Поясніть терміни: еластичний попит, нееластичний попит, одинична еластичність попиту, абсолютно еластичний попит, абсолютно нееластичний попит.

2. Чому широке розосередження економічної влади:

- 1) становить основу існування конкуренції;
- 2) регулює використання цієї влади;
- 3) обмежує можливості зловживання нею? Поясніть відповідь.

3. Назвіть моделі ринків. Поясніть, чому моделі ринків зумовлені формами конкуренції.

4. Підготуйте для презентації на практичному занятті реферат за однією із запропонованих тем:

- 1) Форми конкуренції і моделі ринків.
- 2) Роль антимонопольного законодавства України в забезпеченні добросовісної конкуренції.

Практичне заняття 11 (П11).

Підприємство як товаровиробник (2 години)

Ключові слова: *підприємство, авансований капітал, кругообіг капіталу, обіг капіталу, основний капітал, оборотний капітал, амортизація, моральний знос, фізичний знос.*

1. Підприємство як суб'єкт ринкової економіки:
 - сутність і ознаки підприємства як суб'єкта ринкової економіки. Функції підприємства;
 - форми і види підприємств.
2. Капітал підприємства та його функції:
 - капітал підприємства та його роль у відтворенні виробництва на підприємстві;
 - кругообіг капіталу, його стадії і функціональні форми;
 - обсяги виробництва і максимізація прибутку в короткостроковому періоді.
3. Обіг капіталу. Основний і оборотний капітал підприємства.

Контрольні питання

1. Обґрунтуйте основні чинники, які визначають підприємство як суб'єкт ринкової економіки.
2. Розкрийте основні умови, які необхідні для функціонування капіталу підприємства, його кругообігу і обороту, тобто відтворення.
3. Для яких підприємств, що виробляють кінцеву продукцію, кругообіг капіталу важливо розглядати у тісному взаємозв'язку з домашніми господарствами?
4. З чого складається час обороту індивідуального капіталу? Проаналізуйте особливості цих складових. Якщо час одного

обороту капіталу становить 60 днів, то як можна визначити кількість оборотів капіталу за рік? За яких умов прибуток підприємства абсолютно зростає із підвищенням швидкості обороту капіталу підприємства?

5. Підготуйте для презентації на практичному занятті реферат за однією із запропонованих тем:

1) Корпорації (акціонерні товариства) як основна форма організації підприємства в сучасних умовах.

2) Роль амортизації у відтворенні основного капіталу підприємства.

Практичне заняття 12 (П12).

Підприємництво у ринковій економіці (2 години)

Ключові слова: *підприємництво, бізнес, підприємець, товариство, лізинг, технопарки.*

Сутність підприємництва, його роль у ринковій економіці:

- сутність підприємництва, його ознаки і функції;
- організаційно-правові форми підприємництва;
- проблеми розвитку цивілізованого підприємництва в Україні.

1. Розкрийте спільне і відмінне у поняттях "підприємництво" і "бізнес".

2. Чи можлива підприємницька діяльність без утворення юридичної особи? Якщо так, то охарактеризуйте особливості такого виду підприємницької діяльності.

3. Який критерій лежить в основі поділу бізнесу на великий, середній та малий?

4. Підготуйте для презентації на практичному занятті реферат за темою "Роль підприємця у максимізації прибутку підприємства".

Практичне заняття 13 (П13).
Витрати виробництва і прибуток (2 години)

Ключові слова: *витрати виробництва, явні витрати, неявні витрати, постійні витрати, змінні витрати, граничні витрати, собівартість, прибуток, бухгалтерський прибуток, економічний прибуток, рентабельність, міжгалузева конкуренція, середній прибуток, ціна виробництва.*

1. Витрати виробництва, їх сутність і види:
 - сутність витрат виробництва;
 - витрати суспільства і витрати підприємства;
 - економічні витрати і бухгалтерські витрати. Собівартість.
2. Структура витрат виробництва. Граничні витрати:
 - зовнішні (явні) і внутрішні (неявні) витрати;
 - постійні і змінні витрати. Валові і середні витрати;
 - граничні витрати виробництва. Закон спадної віддачі.
3. Витрати виробництва, вартість товару і його ціна.
4. Прибуток як економічна категорія розвинутого товарного виробництва:
 - сутність і теорії прибутку;
 - норма прибутку і чинники, що на неї впливають.

Контрольні питання

1. З'ясуйте взаємозв'язок економічних витрат виробництва і собівартості.
2. Що лежить в основі поділу витрат виробництва на постійні і змінні та внутрішні (неявні) і зовнішні (явні)?
3. Охарактеризуйте принципову різницю між бухгалтерським та економічним прибутком.
4. Норма прибутку та методи її визначення. Яка роль прибутку в ринковій економіці?

5. Підготуйте для презентації на практичному занятті реферат за однією із запропонованих тем:

- 1) Економічні витрати: суть і структура.
- 2) Прибуток – головний показник успіху господарської діяльності підприємства.
- 3) Шляхи підвищення норми прибутку.

2-й семестр

Змістовий модуль 3. Форми прибутку, процент і рента. Суспільне відтворення

Практичне заняття 14 (П14).

Галузеві особливості виробництва і функціонування капіталу. Форми прибутку, процент і рента (4 години)

Ключові слова: *торговий капітал, капітал обігу, додаткові витрати обігу, чисті витрати обігу, позичковий капітал, позичковий відсоток, оренда землі, орендна плата, рента, диференціальна рента, диференціальна рента I, диференціальна рента II, абсолютна рента, монопольна рента, агропромисловий комплекс.*

П14.1 (2 години):

1. Позичковий капітал і відсоток:
 - банки, їх роль і функції;
 - інші фінансово-кредитні установи;
 - відсоток, межі його коливання;
 - сутність кредиту, його форми. Банківський прибуток.
2. Капітал у сфері торгівлі:
 - витрати обігу;
 - торговий прибуток;
 - роздрібна і оптова торгівля;
 - товарні біржі.

Контрольні питання

1. У чому полягає сутність позичкового капіталу? Використовуючи формулу руху позичкового капіталу $\Gamma - \Gamma'$, поясніть її зміст.
2. Поясніть, чому банк виконує посередницькі функції. Назвіть ці функції.

3. У чому полягає сутність відсотка? Поясніть чинники, що впливають на рівень відсотка.

4. Обґрунтуйте особливості формування прибутку комерційного банку.

5. Поясніть, у чому полягає прогресивна роль торгового капіталу.

6. Поясніть різницю між оптовою і роздрібною торгівлею. Як називаються ціни, що обслуговують оптову та роздрібну торгівлю?

7. Підготуйте для презентації на практичному занятті реферат за однією із запропонованих тем:

- 1) Ринок цінних паперів: його сутність і значення.
- 2) Види та механізм функціонування товарних бірж.
- 3) Види та роль кредиту в розвитку підприємницького бізнесу.

П14.2 (2 години):

1. Аграрне виробництво – особлива сфера вкладення капіталу:

- особливості сільськогосподарського виробництва;
- аграрні відносини та їх структура.

2. Земельна рента та її форми:

- сутність ренти. Рента і орендні відносини;
- абсолютна земельна рента. Особливості економічних витрат у землеробстві і попиту на продукцію землеробства;
- диференціальна земельна рента та її форми й особливості.

Контрольні питання

1. Які чинники зумовлюють існування земельної ренти? Як зрозуміти вислів: "Рента не виконує ніякої заохочувальної функції"?

2. Назвіть чинники, які, на ваш погляд, можуть розширити суспільний попит на продукцію землеробства, а разом

з тим сприяти залученню до виробництва відносно гірших земельних ділянок.

3. Чи потрібна земельна рента в економіці, в якій сільсько-господарські угіддя є суспільною власністю? Як це можна пояснити, якщо ви "за" чи "проти" земельної ренти?

4. Землевласник здав у оренду земельну ділянку, а також будівлі і споруди вартістю 15 тис. грн. За орендним договором, термін дії якого 30 років, орендар зобов'язаний платити землевласнику земельну ренту в сумі 2000 грн на рік. Визначте орендну плату, яка привласнюється землевласником протягом року.

5. Землевласник отримує щорічно 6000 грн ренти, банк виплачує своїм вкладникам 5 % річних. Визначте, за якою ціною буде продано земельну ділянку і як зміниться ціна землі, якщо банк знизить відсоток з 5 до 3 %.

6. Підготуйте для презентації на практичному занятті реферат за однією із запропонованих тем:

- 1) Характер аграрних перетворень в Україні.
- 2) Напрями розвитку орендних відносин в Україні.
- 3) Стратегія використання земельних угідь України.

Практичне заняття 15 (П15).

Суспільне відтворення. Суспільний продукт і його основні форми (4 години)

Ключові слова: *сукупний суспільний продукт, валовий внутрішній продукт, валовий національний продукт, чистий внутрішній продукт, національний дохід, національне багатство, ефективність суспільного виробництва.*

П15.1 (2 години):

1. Сутність і види економічного відтворення:
 - сутність економічного відтворення;

- просте суспільне відтворення;
 - розширене суспільне відтворення;
 - відтворення всіх елементів економічної системи.
2. Суспільний продукт і його форми:
 - суспільний продукт і його структура.
 3. Методи обчислення суспільного продукту.
 4. Сучасні форми суспільного продукту:
 - валовий внутрішній продукт (ВВП);
 - валовий національний продукт (ВНП);
 - чистий внутрішній продукт (ЧВП);
 - національний дохід (НД).

Контрольні питання

1. У чому полягає сутність економічного відтворення? Назвіть чинники, які обумовлюють наявність категорії "економічне відтворення".

2. Розгляньте структуру суспільного продукту за матеріально-речовим характером. Поясніть різницю між матеріальними благами і послугами.

3. Що є одиницею виміру при складанні національних рахунків? Обґрунтуйте, яким чином за системи національних рахунків подвійний рахунок виключається.

4. Для чого або з якою метою обчислюється національний дохід?

П15.2 (2 години):

1. Національне багатство, його структура і проблеми відтворення:

- сутність національного багатства;
- структура національного багатства;
- природне багатство.

2. Проблеми розширеного відтворення національного багатства в Україні.

Контрольні питання

1. Для чого розраховують національне багатство країни? Поясніть роль національного багатства в економічному відтворенні. Як ви вважаєте, чи є різниця між національним багатством та економічним потенціалом суспільства?

2. Підготуйте для презентації на практичному занятті реферат за однією із запропонованих тем:

1) Система народногосподарського балансу: сутність і основні показники.

2) Концепції національного багатства в сучасній економічній літературі.

3) Національне багатство в умовах економічної кризи.

4) Тіньова економіка в західних країнах та її особливості в Україні.

Практичне заняття 16 (П16).

Економічний розвиток. Зайнятість, відтворення робочої сили та їх регулювання державою (2 години)

Ключові слова: *депресія (застій), пожевлення, піднесення, економічна криза, економічне зростання, економічний цикл (хвиля), темпи економічного зростання, циклічність розвитку економіки, інвестиції, безробітні, економічно активне населення, зайнятість, людський капітал.*

1. Вихідні теоретичні положення характеристики економічного зростання:

- його зміст, типи та альтернативні трактовки;
- нагромадження, заощадження та інвестиції: сутність, місце і роль в економічному зростанні;
- логіка взаємозв'язку категорій: суспільне відтворення—економічне зростання—економічний розвиток.

2. Циклічність—загальна закономірність економічного розвитку:

- теорії економічних циклів;

- економічні кризи: зміст, причини, матеріальна основа;
- специфіка економічних криз на сучасному етапі в розвинутих та перехідних економіках.

3. Зайнятість: сутність, форми та ефективність:

- сутність зайнятості;
- повна і неповна зайнятість;
- ефективність зайнятості;
- теорії зайнятості.

4. Чинники і показники розширеного відтворення робочої сили:

- специфічність і фази відтворення робочої сили;
- місце ринку праці у відтворенні робочої сили;
- особливості відтворення робочої сили на сучасному етапі.

Контрольні питання

1. Охарактеризуйте конкретні форми прояву екстенсивного та інтенсивного типів економічного зростання. Укажіть принципову відмінність між ними.

2. Поясніть, які зміни відбуваються у співвідношенні фаз циклу: криза—депресія—пожвавлення—піднесення.

3. Який період в історії суверенної України слід вважати етапом регресивного типу зростання? Поясніть, у чому це виявляється.

4. Визначте ті наслідки, які характеризують руйнівний характер економічної кризи. Чи має економічна криза позитивний вплив на економічний розвиток? Підготуйте ґрунтовну відповідь на запитання.

5. Чисельність економічно активного населення країни поступово скорочується. Чи можливе за таких умов розширене відтворення робочої сили? Обґрунтуйте свій погляд.

6. Підготуйте для презентації на практичному занятті реферат за однією із запропонованих тем:

- 1) Діалектика взаємозв'язку між економічним зростанням та економічною кризою.
- 2) Значення теорії довгих хвиль соціально-економічної практики.
- 3) Приховане безробіття в Україні: сутність і соціальні наслідки.

Практичне заняття 17 (П17).

Економіка невизначеності, ризику і страхування (2 години)

Ключові слова: *невизначеність, ризиковість, спекуляція, ф'ючерси, опціон, страхування, моральний ризик.*

1. Невизначеність і ризиковість сучасної ринкової економіки.
2. Спекуляція та її роль в умовах ринку.
3. Страхування як засіб обмеження рівня ризиковості.

Контрольні питання

1. Які причини зумовлюють невизначеність у ринковій економіці?
2. Розкрийте взаємозв'язок явищ невизначеності і ризиковості.
3. Розкрийте зміст і структуру економічних ризиків.
4. Що спільного та відмінного між ф'ючерсними та опціонними контрактами?
5. У чому полягає особливість страхування як засобу обмеження рівня ризиковості?

Практичне заняття 18 (П18).

Фінансово-кредитна система (4 години)

Ключові слова: *фінанси, фінансова система, державний бюджет, дефіцит державного бюджету, профіцит державного бюджету, збалансований бюджет, державний борг, податки, податкова система, податкова ставка,*

податкові пільги, прямі податки, непрямі податки, кредитна система, кредит, міжнародні фінансово-кредитні інституції.

П18.1 (2 години):

1. Необхідність, зміст, структура та функції фінансів.
2. Державний бюджет. Бюджетний дефіцит і державний борг.
3. Теорія оподаткування.

Контрольні питання

1. Дайте визначення категорії "фінанси".
2. Охарактеризуйте спільні і відмінні риси категорій "фінанси" і "гроші".
3. Що таке фінансова система, які її складові?
4. Розкрийте функції державного бюджету.
5. Чим відрізняються поняття "субсидії" та "дотації"?
6. Дайте визначення податків і розкрийте їх функції.
7. Що таке податкова система?
8. Які податкові пільги ви знаєте?

П18.2 (2 години):

1. Форми і функції кредиту.
2. Кредитна система та її структура.

Контрольні питання

1. Назвіть джерела формування кредитних ресурсів.
2. На яких принципах функціонує кредит?
3. Назвіть спільні і відмінні риси між комерційним та банківським кредитом.
4. За яких умов застосовують безпроцентний кредит?
5. Що таке кредитна система?
6. Розкрийте зміст і структуру грошових ресурсів комерційних банків.
7. Який вплив на національну економіку мають міжнародні фінансово-кредитні інституції?

Змістовий модуль 4. Господарський механізм. Сучасні економічні системи

Практичне заняття 19 (П19).

Господарський механізм у системі регулювання суспільного виробництва. Держава та її економічні функції (4 години)

Ключові слова: *господарський механізм, бюджетна система, державний бюджет, фінансова система, економічні функції держави, планомірність, пропорційність, планування, індикативне планування, директивне планування.*

П19.1 (2 години):

1. Господарський механізм: сутність, функції, принципи функціонування:

- функції господарського механізму;
- господарський механізм та економічні закони;
- господарський механізм і системи управління економікою.

2. Структура господарського механізму:

- рівні дії господарського механізму;
- основні елементи структури господарського механізму і взаємозв'язок між ними (регулювання, планування, стимулювання, організаційно-економічні форми господарювання);
- механізм саморегулювання ринкової економіки;
- державне регулювання економіки;
- теорії регулювання економіки державою (фіксований виступ);
- фінансово-кредитний механізм регулювання.

Контрольні питання

1. На яких рівнях функціонує господарський механізм? Чи можете ви показати, яким чином господарський механізм виступає способом узгодження інтересів і формою вирішення суперечностей у суспільстві? Наведіть приклади.

2. Чому в ринковій економіці повинні використовуватися державні форми господарського механізму? Обґрунтуйте відповідь.

3. Чому і в яких випадках право є складовою частиною господарського механізму? Наведіть приклади використання правових норм в економіці.

4. Розкрийте особливість кейнсіанської концепції державного регулювання.

П19.2 (2 години):

Методи державного регулювання та їх реалізація у ринковій економіці:

- прямі та непрямі;
- адміністративні;
- економічні;
- донорські та протекціоністські.

Контрольні питання

1. У чому полягає сутність державного програмування економіки?

2. Назвіть і дайте коротку оцінку основним проблемам, що виникають у процесі здійснення фіскальної політики. Поясніть механізм дії вбудованих стабілізаторів.

3. Проаналізуйте основні інструменти державного регулювання економіки.

4. Чому в останні роки у регулюванні економіки держава активніше використовує грошово-кредитні методи регулювання?

5. Підготуйте для презентації на практичному занятті реферат за однією із запропонованих тем:

- 1) Сутність і методи фінансової політики держави.
- 2) Роздержавлення та еволюція економічних функцій держави.
- 3) Грошово-кредитна політика в економіці України.

Практичне заняття 20 (П20).

Сучасні економічні системи (4 години)

Ключові слова: *капіталізм вільної конкуренції, монополістичний капіталізм, фінансово-монополістичний капітал, державно-монополістичний капіталізм, соціальна орієнтація економіки, змішана економіка, перехідна економіка.*

П20.1 (2 години):

1. Економічна система капіталізму вільної конкуренції:
 - сутність капіталізму вільної конкуренції;
 - ознаки капіталізму вільної конкуренції.
2. Об'єктивні основи та шляхи виникнення і розвитку капіталізму:
 - процес зародження капіталізму як нової економічної формації;
 - етапи розвитку капіталістичної економічної формації;
 - становище найманої праці за капіталізму вільної конкуренції.
3. Економічна рента і проблеми експлуатації найманої праці.
4. Економічна система монополістичного капіталізму:
 - сутність монополістичного капіталізму. Монополії і олігополії та їх організаційно-правові форми;
 - проблеми максимізації прибутку монополіста в умовах недосконалої конкуренції;
 - фінансово-монополістичний капітал і фінансова олігархія.
5. Механізм функціонування сучасної капіталістичної змішаної економіки.

Контрольні питання

1. Який напрям у політичній економіці розробив концепцію монополістичної фази капіталізму? Назвіть основних розробників цієї концепції.

2. На якому етапі розвитку продуктивних сил об'єктивно почала формуватися монополізація виробництва великими підприємствами? Назвіть основні форми монополістичних союзів та угод, які забезпечували монополізацію виробництва та обміну в усіх сферах матеріального виробництва.

3. Чому в економіці сучасних країн провідну роль посідають часткові монополії – олігополії? Які чинники є головними щодо провідної ролі олігополії в економіці – економічні чи позаекономічні? Підготуйте обґрунтовані відповіді на дані запитання.

4. Назвіть чинники необхідності в сучасній ринковій економіці антимонопольного законодавства. Чи спрямоване антимонопольне законодавство проти олігополії та природної монополії? Обґрунтуйте відповідь.

5. Чи існують фінансово-промислові групи в Україні? За позитивної відповіді наведіть приклади.

6. Підготуйте для презентації на практичному занятті реферат за однією із запропонованих тем:

- 1) Історична роль первісного нагромадження капіталу.
- 2) Концентрація і централізація капіталу як об'єктивна умова виникнення монополій та олігополій.
- 3) Недосконала конкуренція: сутність і причини існування.

П20.2 (2 години):

1. Сутність економічної системи соціалізму. Державний соціалізм:

- сутність економічної системи соціалізму;
- державний соціалізм як модель соціалізму.

2. Об'єктивні і суб'єктивні умови формування моделі державного соціалізму:

- проблеми будівництва соціалізму в колишньому СРСР та інших країнах;
- основні ознаки державного соціалізму.

3. Механізм господарювання командно-адміністративної моделі соціалізму:

- планомірна організація суспільного виробництва;
- економічна роль держави;
- ринок в одержавленій економіці;
- загальна криза державного соціалізму, її чинники і масштаби.

4. Зміст, чинники і типи перехідної економіки:

- сутність перехідної економіки;
- риси перехідної економіки;
- типи перехідної економіки.

5. Соціально-економічні перетворення у постсоціалістичних країнах на шляху до соціально орієнтованої змішаної економіки:

- соціально орієнтована змішана економіка;
- формування сучасних ринкових відносин і ринкової інфраструктури;
- особливості ринкової трансформації економіки України.

Контрольні питання

1. Поясніть різницю в трактуванні соціалізму за марксистською концепцією і західними економістами.

2. Чи є побудова в колишньому СРСР соціалізму грубим спотворенням ідеї соціалізму? Обґрунтуйте відповідь на запитання.

3. Чому економічну систему державного соціалізму економічна наука оцінює як приклад глибоких деформацій у розвитку суспільства?

4. Вивчаючи проблеми економіки державного соціалізму, сформулюйте своє бачення її позитивних рис.

5. Поясніть, чому саме державна власність є соціально-економічною основою соціалістичної системи господарства.

6. Назвіть риси планомірної організації одержавленої економіки. Сформулюйте її недоліки.

7. Поясніть місце ринку в одержавленій економіці. Яким був би економічний лад у колишньому СРСР, якби в економіці функціонували ринкова конкуренція, вільні ціни, пропозиція та попит?

8. Визначте групи країн, в яких відбуваються перехідні процеси за сучасних умов.

9. Поясніть, у чому полягає своєрідність перехідної економіки.

10. Визначте, які чинники впливають на формування змісту перехідної економіки.

11. Вкажіть і охарактеризуйте типи перехідної економіки.

12. Розкрийте поняття "змішана економіка". Що визначає соціальну орієнтацію змішаної економіки?

13. Назвіть основні шляхи формування ринкових відносин і ринкової інфраструктури в Україні.

14. Який існує зв'язок між глобальними і локальними перехідними процесами?

15. Охарактеризуйте соціально-економічні наслідки роздержавлення і приватизації власності в Україні.

16. До якої економічної системи, на ваш погляд, прямує Україна?

17. Охарактеризуйте основні суперечності перехідної економіки України.

18. Підготуйте для презентації на практичному занятті реферат за однією із запропонованих тем:

- 1) Економічна характеристика державного соціалізму.
- 2) Еволюція форм власності як основа формування соціально орієнтованої економічної системи України.
- 3) Формування інституційних та економічних умов переходу до нової системи господарювання.

Практичне заняття 21 (П21).
Теоретичні аспекти ринкової трансформації
економіки України (2 години)

Ключові слова: *трансформаційна економіка, роздержавлення, приватизація, конкурентоспроможність національної економіки.*

1. Об'єктивні передумови та напрями ринкової трансформації економіки України.
2. Трансформація відносин власності та формування конкурентного середовища як стратегічний пріоритет ринкових перетворень.
3. Трансформація грошово-кредитної та фінансової систем України.
4. Проблеми і перспективи інтеграції вітчизняної економіки до глобального економічного середовища.

Контрольні питання

1. Розкрийте найважливіші передумови та зміст ринкової трансформації економіки України.
2. Розкрийте сутність і механізм процесів роздержавлення та приватизації в Україні.
3. Охарактеризуйте найважливіші етапи трансформації грошово-кредитної та фінансової систем національної економіки.
4. Підготуйте для презентації на практичному занятті реферат за темою "Сучасні проблеми й особливості економічного розвитку в Україні".

Практичне заняття 22 (П22). Суть і структура світового господарства. Форми міжнародних економічних відносин (2 години)

Ключові слова: *світове господарство, міжнародний поділ праці, світова торгівля, міжнародні економічні відно-*

сини, міжнародні валютні відносини, міжнародна економічна інтеграція, експорт, імпорт, торгівельний баланс, платіжний баланс, розрахунковий баланс.

1. Світове господарство: його суть, закономірності становлення та етапи розвитку.
2. Міжнародний поділ праці і спеціалізація.
3. Основні форми міжнародних економічних відносин.

Контрольні питання

1. Дайте визначення міжнародного поділу праці, назвіть причини його виникнення.
2. Дайте визначення поняття "світове господарство".
3. Що таке індекс людського розвитку?
4. Охарактеризуйте структуру міжнародних економічних відносин.
5. Чим відрізняється світовий ринок від національного?
6. Назвіть принципи складання платіжного балансу країни.
7. Що таке торгівельний баланс? Які його складові?
8. Визначте причини і розкрийте форми міжнародної міграції робочої сили.

Практичне заняття 23 (П23).

Економічні аспекти глобальних проблем та їх вплив на економічний розвиток України (2 години)

Ключові слова: *глобалізація, глобальна економіка, індекс глобалізації, класифікація глобальних проблем, екологічна криза.*

1. Економічні аспекти глобальних проблем: сутність, причини та основні риси.
2. Міжнародне співробітництво у розв'язанні глобальних проблем та розвитку світового господарства.
3. Вплив глобальних проблем на соціально-економічний розвиток України.

Контрольні питання

1. Розкрийте сутність глобалізації.
2. Як розраховується індекс глобалізації? Розкрийте економічний зміст цього показника.
3. Охарактеризуйте рівні глобалізації економіки.
4. Розкрийте суперечності глобалізації. Чи існує механізм їх вирішення?
5. Назвіть визначальні риси глобальних проблем.
6. У чому полягає суть глобальної екологічної кризи?
7. Які основні передумови вирішення глобальних проблем?

3. КРИТЕРІЙ ТА ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Основними критеріями, що характеризують рівень компетентності студента при оцінюванні результатів поточного контролю на практичних заняттях з навчальної дисципліни "Політична економія", є:

- повнота і вчасність виконання всіх видів навчальної роботи, передбачених робочою програмою навчальної дисципліни;
- глибина і характер знань навчального матеріалу за змістом навчальної дисципліни, що міститься в основних та додаткових рекомендованих літературних джерелах;
- вміння аналізувати явища, що вивчаються, у їх взаємозв'язку і розвитку;
- характер відповідей на поставлені питання (чіткість, лаконічність, логічність, послідовність тощо);
- вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних завдань;
- вміння аналізувати достовірність одержаних результатів.

Оцінювання результатів поточного контролю на практичних заняттях з навчальної дисципліни "Політична економія" передбачене в 1-му семестрі за 60-бальною шкалою (табл. 3.1), у 2-му семестрі – за 50-бальною шкалою (табл. 3.2).

Таблиця 3.1. Розподіл балів, які отримують студенти у 1-му семестрі вивчення дисципліни "Політична економія"

Поточний контроль														
Змістовий модуль 1								Змістовий модуль 2						
П1	П2	П3	П4	П5	П6	П7	Резом	П8	П9	П10	П11	П12	П13	Резом
5	5	5	5	5	5	5	35	4	4	5	4	4	4	25
Всього: 60														

Таблиця 3.2. Розподіл балів, які отримують студенти у 2-му семестрі вивчення дисципліни "Політична економія"

Поточний контроль											
Змістовий модуль 3						Змістовий модуль 4					
П14	П15	П16	П17	П18	Разом	П19	П20	П21	П22	П23	Разом
5	5	5	5	5	25	5	5	5	5	5	25
Всього: 50											

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Законодавчо-нормативні документи

1. Господарський кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
2. Земельний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>.
3. Закон України "Про зайнятість населення" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>.
4. Закон України "Про Антимонопольний комітет України" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3659-12>.
5. Закон України "Про захист економічної конкуренції" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2210-14>.
6. Закон України "Про природні монополії" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1682-14>.
7. Закон України "Про банки та банківську діяльність" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>.
8. Закон України "Про зовнішньоекономічну діяльність" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/959-12>.
9. Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
10. Цивільний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.

Базова література

11. Економічна теорія: політекономія [Електронний ресурс] : підручник / за заг. ред. В. Д. Базилевича. – Режим доступу: <http://institutiones.com/download/books.html?start=10>.

12. **Мочерний, С. В.** Політекономія [Електронний ресурс] : підручник / С. В. Мочерний, Я. С. Ларина. – Режим доступу: <http://institutiones.com/download/books.html?start=10>.

13. **Ніколенко, Ю. В.** Політична економія [Електронний ресурс] : підручник / Ю. В. Ніколенко. – Режим доступу: <http://institutiones.com/download/books.html?start=10>.

14. Політична економія [Електронний ресурс] : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / за ред. В. О. Рибалкіна, В. Г. Бодрова. – Режим доступу: <http://institutiones.com/download/books.html?start=10>.

15. Політична економія [Текст] : навч. посіб. / за ред. Г. І. Башнянина і Є. С. Шевчука. – Вид. 4-те, перероб. і доп. – Львів : Магнолія Плюс, 2011. – 308 с.

16. **Щетинін, А. І.** Політична економія [Текст] : підручник / А. І. Щетинін. – К. : ЦУЛ, 2011. – 480 с.

Допоміжна література

17. Економічна енциклопедія: у 3 т. [Текст] / редкол. : С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К. : Академія. – Т.1. – 2011. – 864 с.

18. Економічна енциклопедія: у 3 т. [Текст] / редкол. : С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К. : Академія. – Т.2. – 2011. – 848 с.

19. Економічна енциклопедія: у 3 т. [Текст] / редкол. : С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К. : Академія. – Т.3. – 2012. – 952 с.

20. **Кейнс, Дж. М.** Общая теория занятости, процента и денег : пер. с англ. [Электронный ресурс] / Дж. М. Кейнс. –

Режим доступа: <http://institutiones.com/download/books.html?start=10>.

21. **Маршалл, А.** Принципы экономической науки : в 3 т. : пер. с англ. [Электронный ресурс] / А. Маршалл. – Режим доступа: <http://institutiones.com/download/books.html?start=10>.

22. **Рикардо, Д.** Начала политической экономии и налогового обложения [Электронный ресурс] / Д. Рикардо. – Режим доступа: <http://institutiones.com/download/books.html?start=10>.

24. **Смит, А.** Исследование о природе и причинах богатства народов [Электронный ресурс] / А. Смит. – Режим доступа: <http://institutiones.com/download/books.html?start=10>.

Навчальне видання

ВДОВИЧЕНКО Лариса Юріївна

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
для практичних занять з навчальної дисципліни
"ПОЛІТИЧНА ЕКОНОМІЯ"

Комп'ютерне складання та верстання *В. В. Москаленко*
Коректор *М. О. Паненко*

Формат 60×84/16. Ум. друк. арк. 2,8. Тираж 100 прим. Вид № 29. Зам. № 55.

Видавець і виготівник Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова

просп. Героїв України, 9, м. Миколаїв, 54025

E-mail : publishing@nuos.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 2506 від 25.05.2006 р.